

Адлер Тимергалин

ШАРТЛАМАСЫН

»————«

фантастик хикәя

»————«

Ишекне шаран-яра ачып, бүлмәгә берәү йөгереп керде, керде дә бик көр тавыш белән: «Һелло! Сәлам, Һенри!» — дип кычкырды.

Киң, озын өстәл янында, берсе өстенә берсе өелгән аппаратлар, төрле яктан сузылган электр чыбыклары пәрәвезе артында нидер язып утырган кеше сискәнеп куйды, аягүрә басты һәм беркадәр карап торгач:

—Ә... бу синме, Альберт? — диде.

— Нәкъ үзе, картлач, бу — минем персона,— диде тегесе һәм житез атлап түргә узды. Кочаклаштылар.

Моннан биш-алты ел элек, колледжда укыган чакта, алар аерылмас дуслар иде: эреле-ваклы ресторан-кафеларны бергәләп айкап йөриләр, әле малайлык чыңлап торган нәзек тавыш белән сүгенгән булалар, нечкә билләр артыннан озак кына карап калалар да, икесе берьюлы тел шартлатып, тыела алмыйча көләргә тотыналар иде.

Колледжны тәмамлагач, аларның юллары аерылды. Һенри фән сукмагыннан китеп барды, ә Альберт Линкольн үзенәң банкир әтисе белән Аурупага юл тотты.

—Син картайгансың, ак битле жен! Житмәсә, кырынмагансың да!

Һенри, елмаеп, төк баскан ияген уды.

—Аның каравы, син чын джентльмен, Аурупа ничек шомарткан үзенне!

Дуслар, кулга-кул тотынышып, стена буендагы кәнәфигә таба атладылар.

— Бирегәрәк утыр,— диде Һенри, кәнәфинең чистарак жирен күрсәтеп. Ул күзлеген салды да, кәнәфи ертыгыннан чыгып торган паролон кисәге алып, пыялаларын сөртте.

—Ни хәлдә яшисең, Һенри? Бу сиңең үз лабораторияңме? Күпме тузан...

— Үземнеке. Абзый вафат булгач, кәгазь фабрикасы үземә генә калды. Мин аны саттым да лаборатория оештырып жибәрдем. Шәһәр ерак. Тыныч, һичкем борчымый, мәшәкатьләнми.

Альберт бүлмәне күздән кичерде. Киштәләр генә түгел, тәрәзә төпләре дә эреле-ваклы реторталар, колбалар, бихисап пыяла көпшәләр белән тулган, бер почмакта экәмәт формалы антенна һәм тонык көзгә тора, өстәл асларына аккумуляторлар, гальваник батареялар өелгән иде. Кая карама, шунда китаплар, журнал комплектлары аунап ята. Стенага химик элементлар таблицасы һәм дөнья картасы эленгән.

—Димәк, кесәң такыр?

— Буп-буш, валлаһи! — дип жавап кайтарды хужа кеше һәм кесәләренә шап итеп сугып куйды. — Ә син һаман типтерәсеңме?

— Менә монда инде ялгыштың, картлач. Мин хәзер, атакай әйтмешли, ир уртасы кеше, булачак финансист. Мине утрак тормышка күчереп, тагын да кулайрак ярдәмче итү нияте белән, кәләш тә табып бирде...

—Әтиңме?

— Әйе,— дип күз кысты Альберт Линкольн. — Гомумән, минем киләчәк ачыкланды.

— Сәяхәтче булу турында хыялларың? Ялгышмасам алты-җиде ел элек син гел шул турыда сөйли идең бит,..

Альберт аскы иренен күпертте:

— Алары яшьлек жүләрлеге,— диде ул, кулын селтәп. — Жир шары дигән мескен планетада билгесез «ак таплар» юк бит инде. Миннән Скотт та, Амундсен да чыкмаячак, ә уртакул буласым килми. Беләсеңме, минем долларларым сәяхәт итәр. Бу яктан дөньяны

шаулатырга исәп.

Яшь бизнесмен бәхетле кыяфәт белән галстугын төзәткәләп алды. Аңардан үз-үзенә һәм иртәгесе көнгә ышанганлык, көч һәм сәламәтлек аңкып тора иде. Ул портсигар чыгарып нәфис бармаклары белән Һенрига сигарет тәкъдим итте.

— Сине эзләп табуның сәбәбе дә шул,— дип дәвам итте Альберт,— туюмда егет чак дусларым булуын теләм. Жирән Рейнига, башкисәр Стефанга, «төн бүресе» Эдмондка — барысына да хәбәр иттем. Ә сине, картлач, көч-хәл белән генә таптым — ерак качкансың.

Альберт сигаретын кабызып, жәелеп утырды да, авызын түгәрәкләп, төтен божрасы жиберде:

— Син мине гафу ит, һаман үзем турында гына лыгырдым. Шунысына төшенә алмыйм: син химия беләнме, радиотехника проблемалары беләнме мәшгуль? — диде ул, бүлмәдәге жиһазларга ишарәләп.

Хужа үзенә бәхетле дустаны кырын гына карап алды да, тәмәке төтененнән тончыккандай, ютәлли башлады.

— Аңламас дисеңме? Хәер, онытып та бетергәнмендер инде. Мегагерц, стильб, нейтральләшү реакцияләре һәм башкалар, һәм башкалар, дәресе?

Альберт кулларын уа-уа кеткелдәп алды. Аннары, дустаның һаман дәшмәвен күреп, туңган кеше шикелле иңбашларын кочаклап утырды.

— Юк, күрәм, онытмагансың,— диде аңа Һенри. Анын тавышында кырыс металл чыңы ишетеләп киткәндәй булды. Ләкин ул бик тиз үзен кулга алды, елмаеп куйды һәм сүнгән сигаретын идәнгә ташлады.

— Мин дә вакытны бушка уздырмадым, Альберт, — дип сөйләп китте ул. — Синең күзләрең әүвәлгечә үткер: мин химик, радиотехник, өстәвенә теоретик физикадан да читтә тормыйм. Мондый универсальлек хәзер сирәк бит, шулай түгелме?

— Әйе, хәзер фәнне аерым кешеләр түгел, зур-зур коллективлар алга этәрә бугай.

— Ансы шулай... тик материал һәм акча житәрлек булганда, ялгыз галимнәргә дә эш байтак әле...

Фән турында сөйли башлагач, Һенриның йөзе яктырды, тавышында ят итү — дошманлык сизелми иде инде. Альберт Линкольн да житдиләнде, аның күзләрендә кызыксыну катыш көнләшү кебегрәк бернәрсә чагылып китте. Дәресең әйткәндә, ул үзенә яшәтәшләренең уңыш казануын, дан, шөһрәткә ирешүен өнәп бетерми иде. Хәер, ул моны беркайчан да сиздерми, көнләшүен бик тирән яшерә иде.

Һенри пышылдап сөйләүгә күчте:

— Менә өч ай инде мин газапланам да, шатланам да. Уйлап тапкан нәрсәм мине әле күкләргә күтәрә, әле коточкыч куркыта...

Альберт Һенриның жылкәсенә кулын салды:

— Ачышың белән котлыйм,— диде ул дустанә рәвештә,— ләкин син бик борчыласың...

— Әйе, борчылам. Күңелемне нидер тырный...

Һенри тузанлы өстәлгә таянды да уйга чумды. Шыксыз лабораториядә уңайсыз тынлык урнашты, фәкать тәрәзә аша көзгә жыл сызгырганы һәм стенага эленгән борынгы зур сәгать текелдәве генә ишетелә иде. Альберт сүз башларга базмады. Ул читтән-читтән генә дустаны күз салгалап алды. Берничә минут шулай узып китте.

Ниһаять, Һенри башын күтәрәп, тузгыган чәчләрен төзәтеп алды һәм кыска гына:

—Теләген булса, күрсәтәм,— диде.

...Алар чирәм баскан ишек алдыннан, тар сукмак буйлап, куаклыкка таба атладылар. Текә яр буенда озын-озын такталардан укмаштырып, түбәсен сырлы калай белән япкан бер каралты күренде.

Һенри халат кесәсеннән ачкыч алып, зур йозакка ярата алмыйча шактый азапланды. Йозакны ачкач, ул ниндидер бер яшерен төймәгә басып алды. Калын ишек шуннан соң үзе ачылып китте. Ләкин әле бу соңгы ишек түгел иде. Тагы бер тимер рәшәткәле ишекне үтәргә туры килде.

— Төрмә кебек,— дип мыгырдап куйды Альберт. — Әллә караклардан куркасыңмы?

— Галим караклардан,— дип җавап кайтарды хужа, электр лампасын кабызып.

— Йозакны ике-өч тапкыр алыштырдым инде, менә бүген дә бозылган шикелле...

Кемнәрдер кызыксына...

Брезент белән капланган әржәләр арасыннан ян белән генә узып, тынчу амбар эченә үттеләр һәм урталыктагы өстәл янына килеп тукталдылар. Хужа кунагына урындык күрсәтте.

— Тәҗрибәләремне мин менә шушында ясыям,— диде Һенри. — Ачышым да шушында туды...

— Пьер һәм Мария Кюрилар кебек икән,— дип сүз кыстырды аның кунагы.

— Әйе, әйе, алар да иске амбарда эшләгәннәр... — дип, Һенри дустына игътибар белән күз төшереп алды. — Син, банкир, фән тарихыннан да хәбәрдар икән әле,— диде ул аннары. — Я, ярый...

— Мин колактарымны торгыздым,— дип елмайгандай итте Альберт Линкольн, жайлабрак утырып. — Тыңлыйм.

— Атом энергиясе турында да мәгълүматларың бардыр дип уйлыйм,— дип сүзгә кереште Һенри.

— Аурупа җилләре очырып бетермәгән булса... Шулай да син аңлатыбрак сөйлә, зинһар.

— Ә заманында син физиканы әйбәт сукалый идең бит,— дип башын чайкады хужа һәм сүзен дәвам итте. — Мәгълүм булганча, атом реакцияләре вакытында гаять күп энергия бүленеп чыга. Ләкин атомнарның мондый үзгәрешләре җирдәге табигать шартларында шактый акрын бара... Лабораториядә исә бу реакцияләрне бик нык тизләтергә мөмкин. Атом бомбасы нәкъ шундый лаборатория инде — шартлаган чакта ул бик кыска вакыт эчендә ифрат күп микъдарда энергия аерып чыгара һәм бу көч зур җимерүләр ясый ала... Хиросима белән Нагасакины, гранит ташларны елаткан фаҗигане, йөз меңләгән корбаннарны исеңә төшер. Нур авыруы әле бүген дә, ун еллар үткәч тә, корбаннарын чүпләп тора...

— Болары бик билгеле нәрсәләр бит,— дип бүлдерде аны Альберт.

Һенри, сөйләүдән туктап, кулы белән кискен хәрәкәт ясады:

— Билгелесен билгеле, — дип пышылдады ул, — тик без моны онытабыз... искә төшермәскә тырышабыз...

Альберт башын иде.

—Ә мин... мин менә шул атом бомбасының үзенә каршы корал уйлап таптым!

Бу горур сүзләр Альбертны сискәндереп җибәрде.

— Юк, мин акылдан шашмаган,— дип көчөнөп кенә елмайды Һенри.— Син башта тыңлап бетер. Менә күр.

Ул авыр тимер шкафының үтә калын ишеген шыгырдатып ачты да аннан берничә пробирка алды: «Монда Уран 235,— диде ул,— ягъни жимергеч коралның төп өлөшөн тәшкил итә торган матдә. Күрәсен, мин аны кулымда тотып торам. Ул бөтенләй куркынычсыз, шартларга исәбендә дә юк. Нилектән? Чөнки шартлау килеп чыксын өчен чылбыр реакция башлану — ягъни бер атомның таркалуы башкаларына да тәэсир итеп реакциянең күз ачып йомганчы булып үтүе кирәк. Моның өчен исә уранның күбрәк булуы, уран микъдарының «критик массага» житүе яки артыграк булуы шарт. Минем кулымдагы бу матдә миллиграммның меңенче өлөшләре кадәр генә, шул сәбәпле таркалу процессы бик акрын бара. Аңлайсыңмы?

Тын калган Альберт, карлыкканрак тавыш белән:

—Әйе, төшенәм,— дип жавап бирде.

Һенри бер пробирканы амбарның аргы башына илтеп калай киштәгә куйды. «Хәзер мин аны шартлатам»,— диде ул, тагы елмаерга тырышып. Альберт сикереп торды да аның кулына ябышты:

—Ташла! Кирәкми!

— Бу тәжрибәне мин күп мәртәбә кабатлап карадым,— диде Һенри, кулын ычкындырып Һәм:—курыкма! Мин үлемне үтерәм бит,— дип өстәде.

Әйтүе булды, стенадагы рубильникның сабын аска тартып төшерде. Нәрсәдер жуылдый башлады, өстәлдәге параболик көзгененң үзәге очкын чәчрәтеп яктырып куйды, Һәм шул мизгелдә авыр артиллерия тубынан аткандагы кебек каты шартлау цемент идәнне тетрәтте. Альберт күзләрен чытырдатып йомды, аның йөзенә эссе Һава ташкыны китереп бәрде. Кайдадыр пыяла коелып төште, түбә калайлары кызганыч тавыш белән чыңлап куйдылар. Аннары каралты тагы бер кат калтырап алды. Тишек-ярыклардан эче тузан болытлары үрмәләп чыкты.

Һенри янып-пешкән дустына таба борылды.

—Аңладыңмы?—дип сорады ул.

Тегесе, телсыз калгандай, ияген генә какты, аннары төчкереп жибәрде.

— Куркыныч,— диде ул, аңга килеп, — ләкин мин Һични аңламадым, ихластыр!

—Моның нәрсәсе аңлашылмасын? Атом бомбасына Һеназа бу!

—Шулай укмы?

— Алайса, мин сиңа булачак, дөрөсрәге, булмаячак сугышны кинематографта күрсәтәм. Рәсемнәрен үзем ясадым.

Ул киноаппаратны өчаякка бастырып көйләп куйды, экран урынына ниндидер иске Һәймә элде, аннан соң утларны сүндерде. Экранга якты шакмак килеп төшүгә, Һында Һына динамик шыгырдый башлады.

Объектив күк йөзенә төбәлгән. Анда кургашындай авыр болытлар агыла.

Диктор Һенри тавышы белән: «Безнең ракеталар дошман иле чикләренә Һыкылаша», — дип игълан итте. Каралжым болытлар төркеме арасыннан өчпочмак койрыклы ракеталар күренде. Аларга дәҺшәтле бомбалар төялгән...

Аннары объектив Һиргә юнәлтелде.

Бөдрә урманнар артында Һәшел ужым квадратлары, бакчалар, елан шикелле боргаланган инешләр, тасма елгалар, көзге күлләр, уенчык авыллар; тагы да арырак

шәһәрләр, электр линияләре, фабрикалар...

Жирдә тормыш кайный.

Экраннан бәләкәй арбалар тартып аналар узып китте. Нәни генә бер малай йөгереп килеп футбол тубын күккә чөйде. Өнә ул борынын тарткалап югарыга карап тора...

...Болытларны айкап, жан өшеткеч улау һәм сызгыру авазлары чыгарып, ракеталар килә...

Шул вакыт дикторның карлыккан тавышы «Юк!» — диде. Кинопроектор янында басып торган тере Һенри да: «Юк!» дип өстәде.

...Чик буендагы автомат сакчылар һәм радиолокаторлар ерткыч кошларны бик тиз капшап таптылар. Контрстанцияләрдә аппаратлар эшкә кереште. Ачык мәйдандагы зур параболик көзгеләргә жан керде. Алар, салмак кына борылып күз камаштыргыч чаткылар чыгарып ракеталарга таба электромагнитик дулкыннар көлтәсе жиберделәр. Бер, ике. Тагы ике көлтә. Тагы...

Экранда зур план белән кара ракеталар күрсәтелде. Кинәт алар яктырып киттеләр һәм, утлы шарларга әверелеп, күз ачып йомганчы юкка чыктылар, парга — томанга әйләнделәр!

...Кояш чыкты. Кар сулары акты. Боз кузгалды. Күзгә күренеп бөрел башлады...

— Фильм тәмам,— диде Һенри, бүлмәне яктыртып. Ул, кулларын халат кесәләренә тыгып, жиңүче кыяфәтендә басып тора иде.

— Бу... бу бик хәтәр нәрсә бит!—диде банкир Линкольн, әле һаман күзен экраннан ала алмыйча. Электр яктысында аның йөзә акшарлаган кебек күренә иде. — Синң нурларыңнан берничек тә сакланып булмыймыни?

— Мөмкин түгел! Мин уран кисәкчәкләрен калын металл һәм ярты метрлы бетон экран эченә яшереп карадым. Ләкин бу нурлар өчен тоткарлык юк. Сугышны паралич сугачак!— диде уйлап табучы горур кыяфәттә.

Альберт эшләпәсен салып куйды, кульяулык алып битен, муеннарын сөртте:

— Син нишләгәнеңне аңлайсыңмы, Һенри?—дип сорады ул, шактый кискен итеп.

—Әлбәттә.

— Юк. Аңламыйсың. Бала булма, дустым. Әгәр бездә бомбалар булмаса, ике ел эчендә безне кызыллар басып китчәк. Демократиягә, шәхес ирегенә, ахыр чиктә үзәң үк үлем белән яныйсың син, картлач.

Һенри иңнәрен жырды, күзлеген рәтләп куйды.

Альберт Линкольн иренен тешләп уйланып торды да:

— Хәер, әгәр атом бомбалары эшкә ярамаса без гадиләрен кулланырбыз!— диде.

— Ай-һай! Шул ук дулкыннар сериясе, резонанс ешлыгын белеп эш иткәндә, теләсә нинди ягулыкны һәм шартлагыч матдәне кабызып жиберә ала. Принципта мин һәртөрле матдәне таркатуга да ышанам, моның өчен куәтләрәк энергия чыганагы гына кирәк.

—Искиткеч! Икенче Эдисон син, картлач!

Уйлап табучы башын чайкады.

— Мин гений түгел,— дип каршы төште ул.— Мин вәжданым кушканны эшләдем, бары шул гына. Һәм бу бәлкем, аккош жыры шикелле, минем соңгы хезмәтемдер. Хәер, мин булмасам, моны һичшиксез бүтән кеше ачкан булыр иде.

Альберт аны сагаеп тыңлап торды.

— Бу хакта әлегә беркем дә белмиме?—дип сорады ул, урындыкларга утырышкач.

—Әлегә юк,— диде галим, уйланып кына.

— Монсы яхшы, Һенри. Ләкин син бер ялгызың эш түнтәрә алмассыңдыр... ярдәм кирәкмиме сиңа?— Һенриның ачылып китмәвен күргәч, Альберт сүзне икенчегә борды. — Син бер ялгызыңмы? Экономкамазар да тотмыйсыңмы?

— Мин ялгызлыкка күнегеп беттем инде. Азык-төлекне күрше фермадан алам. Айга бер, кайда бер дигәндәй, шәһәрне әйләнәп кайтам.

— Ялгызак! Дәрвиш! Ә заманыңда син чибәрләр тирәсендә чуала идең бит!— дип шаркылдаган булды Альберт.— Дженнины оныттыңмы?

— Дженнины?— Һенри маңгаен жыерып уйлап алды.— Әйе... Дженни Уилки. Хәтерлим. Ул кайда хәзер?

—Аңардан киноактриса чыкмады, Һенри. Биржада машинистка ул.

— Ничек алай?— Һенриның тавышы бик борчулы чыкты.— Ә Дженниның абыйсы, шагыйрь Уилки?

—Әһә, Робинзон, син якты дөньяны онытып ук бетермәгәнсең икән әле!

—Син сорауга җавап бирмәдең, Альберт.

— Уилки утыра,— диде Альберт, читкә карап.— Иң каты режимлысында. Син бер дә газеталар укымыйсыңмыни соң? Хат та алмыйсыңмы? Язмыйсыңдамы? Ай-яй...

—Уилкины ни өчен утырттылар соң?

— Сугыш алласы Марс турындагы сатирик шигырьләре өчен. Демонстрацияләрдә дә актив катнашкан бугай. Менә шул. Кызганыч, әлбәттә.

Амбар эче караңгыланып киткәндәй булды. Идән астыннанмы, стена эченнәнме күсе чыелдап йөгереп үттә. Әчкелтем тузан исе килә иде. Һенри әкрән генә торды да, сәләмә халатын жилфәрдәтеп, ишекле-түрле йөрәнә башлады.

Тышта, ишек алдында агач яфраклары шыбырдап куйды. Тимер рәшәткәлә тәрәзәләргә яңгыр тамчылары чирткәли башлады. Аннары коеп яварга тотынды.

Һенри дөньядан аерылган кешедәй туктаусыз йөрәнә, кайчакта башын тотып ыңгырашып куя иде. Түшәм ярыгыннан муенына эре тамчы килеп төшкәч кенә ул туктап калды.

— Һенри,— дип дәште аңа Альберт Линкольн, өлкән кешеләр шикелле ягымлы итеп, — кил әле. Утыр. Менә шулай.

—Я, тыңлыйм,— диде тегесе, ләкин үз уйларыннан айнып җитә алмыйча.

— Менә нәрсә, картлач: сиңа уйлап тапкан нәрсәңне онытып торырга туры килер.

Альбертның сүзләрендә киңәш итүдән бигрәк, боеру һәм таләп, шул ук вакытта хәйлә-мәкер дә сизелде.

—Миңамы?

—Әйе. Онытып торырга.

Һенри яшьлек дуслының салкын күзләренә туры карады:

— Юк,— диде ул, нык итеп,— һәм аннан соң... кабатлап әйтәм, минем баш җиткәнгә бүтәннәрнең — әйтик, французларның да башы җитмәс дип уйлайсыңмыни син?

— Анысы барыбер. Без аларның бугазыннан тотып алырбыз. Бөтен аппаратураңны, сызымнарыңны, теоретик исәп-хисапларыңны... илтеп тапшыр. Шуннан да хәерлесе юк. Долларларың дәрәҗә булып агар. Ләззәткә чумарсың, картлач, ә?

—Ә тапшырмасам?

— Ул вакытта мин синең урында булырга теләмәс идем,— диде Альберт Линкольн, бармакларыннан рәшәткә ясап күрсәтеп,— черерсең. Хөр җәмгыятькә аяк чалырга сиңа берәү дә ирек бирмәс.

Һенри сискәнәп куйды

— Минем фәнни хезмәтләрем турында беркем белми ич әле. Кем генә хәбәр итәр икән?

—Мин, — дип әйтеп салды Альберт Линкольн, көттереп тормастан.

Һенриның йөзенә кызыллык йөгәрдә, яңакларына каты төерләр калкып чыкты, күзләрендә ут уйнады. Ул Альберт каршысына килеп басты да изүен ычкындырып жибәрде:

— Хәтерәңдәме, Альберт,— диде ул, тыны кысылып,— колледжда чакта без юк кына нәрсәдән бер сүзгә килешкән идек?— Һенри йодрыгын дустының борын төбенә үк китерде.— Минем йөнтәс йодрыгымны оныттыңмы?

—Кызма, картлач.

Ләкин Һенри селтәнгән иде инде. Альберт атылып торды да урындык артына чигенде һәм кесәсенә тыгылды.

— Аңга кил,— диде ул, пистолетын төбәп,— көч безнең якта. Беләсең килсә, лабораторияңне Һәръяктан полиция уратып алган.

Һенри дер-дер калтырана иде. Анын йөзенә бөрчөк-бөрчөк тир бәреп чыкты. Ул дошманына ташланырга әзерләнгән юлбарыска охшап калган һәм алга ыргылу өчен Альбертның бер сүзе, бер хәрәкәте житәр кебек иде.

— Ах, син, хәшәрәт,— диде ул буылып һәм хәле китеп урындыкка ауды,

— Нишләмәк кирәк,— диде Альберт Линкольн.— Син, кошчыгым, инде ике ел буена күзәтү астында торгансың. Һәр адымың билгеле... Парижга, мсье П.га хат язган идеңме? Әйе, син анда бөтен уй-фикерләреңне, планнарыңны тәфсилләп язгансың. Хатың, әлбәтгә, барып житмәгән.

—Адәм актыгы...

— Озын сүзнең кыскасы, сөеклем, сине изоляцияләргә туры килә. Үзең гаепле. Милли иминлек комиссиясе миңа сине көйләү-сыйпаштыру бурычын йөкләгән иде. Ә син ахмакланасың.

Альберт пистолетын кулыннан төшермичә генә чигенеп барып ишекнең биген күтәрде.

— Тукта, якин килмә!—дип кычкырды Һенри ишектән күренгән кораллы кешеләргә. —Якин килмәгез, юкса мин барыгызның көлен күккә очырам!

Ул шартлаткыч аппаратның тоташтыру төймәсенә үрелде.

Ишетелер-ишетелмәс кенә булып пистолет атылды. Һенри акрын гына урындыктан авып төште.

— Ашыктыгыз, мистер Линкольн, — диде шымчы ларның берсе. Ул Һенриның гәүдәсен чалкан яткырып маташа иде.— Нәкъ йөрәгенә тигән. Мәрхүм безгә исән килеш күбрәк файда китергән булыр иде.

— Ашыктыгыз, имеш! Ә сез бу җәһәннәм машинасының ниләр җимерә алуын беләсезме? Әгәр төймәгә басып өлгерсә, сездән пар болыты гына калган булыр иде!

Альберт Линкольн, пистолетын кесәсенә салып, кульяулыгы белән тирләгән уч

төпләрен сөрттә һәм яулыкны идәнгә ташлады.

— Мин азаттыр бит?— диде ул өлкән шымчыга. Аның бу шакшы эшләрдән тизрәк котыласы килә иде шикелле.

— Кайбер формаль нәрсәләр генә калды... Берәз көтегез,— диде шымчы һәм ашыгыч күрсәтмәләр бирергә тотынды.

— Сержант! Хәзер үк лабораториягә! Бер генә кәгазь кисәгә дә калдырмаска! Чүп савытларын чистартыгыз. Жинәзларга кагылмаска.

—Ә сез,— чормага! Күгәрчен оядамы-юкмы, шуны карагыз.

—Өстәл тартмаларын бушатырга!

— Ә сез үзәккә шалтыратыгыз. Гыйльми агентны жибәрсеннәр. Мондагы нәфис аппаратларны безнең бозып ташлавыбыз бар.

Өлкән шымчы үзе Һенриның һәр кесәсен актарып, әйләндереп чыкты. Кече габаритлы радиометрны, дулкын үлчәгечне, секундомер кебек нәрсәләрне ул сакланып кына өстәл читенә алып куйды һәм кәгазьләрне күздән кичерә башлады. Ул кабалана - кабалана нидер эзли иде. Альберт Линкольн исә, үз эшен бетергән бер кыяфәт белән, стенага сөялеп йотлыга-йотлыга тәмәке суыра иде.

— Сез күгәрчен турында сорамадыгызмы?— диде аңа шымчы, кәгазьләрдән башын күтәрми генә.

—Жае чыкмады...

— Шәп түгел. Әгәр дә мәгәр күгәрченнән жыллар искән булса... Әй, сез— чормадагылар! Кая олактыгыз?!

Дөбер-шатыр килеп түбәдән ике полисмен килеп төште. Алар өстәл янына басып үрә каттылар.

—Оя буш, шеф.

— Буш, әлбәттә!— дип кычкырып жибәрде өлкән шымчы, ниндидер бер кәгазьне күзләренә якын китереп.— Менә! Хат дүрт көн элек язылган һәм, башымны кисмәгә бирәм, шул көнне үк күгәрченгә тагып жибәрелгән... Ачык авызлар без, ләгънәт төшкере!

—Гафу итегез, мистер...

Шымчы Альберт Линкольнга ачулы караш ташлап дорфа гына:

—Мистер Ральф, Линкольн әфәнде!— диде.

—Мистер Ральф, хатта ниләр бар соң? Бәлки...

— Аппаратның тулы эскизы. Таблицаһар. Формулаһар. Кыскаһы, безнең бөтен тырышлығыбыз жылгә очты. Тулы фиаско. Хат Парижда инде. Ә без мистер Һенрины беркатлы дип уйлаган идек...

Өлкән шымчы маңгаен учлап тотты.

— Бомбага көн бетте,—диде ул, кызарган күзләрен уып. — Сугышыйм дигәнгә ук-жәя, балта-сөнгеләр, кылыч-хәнжәрләр дә, чукмарлар гына калды...

«Ә мин быел өстәмә ялдан колак кактым бит»,— дигән уй аны аерата борчий иде.